

Khat

Julkaistu 28.9.2010

Khat-huumausaineesta puhuttaessa tarkoitetaan Celastraceae-kasviperheeseen kuuluvan *Catha edulis* Forsk -nimisen puun nuoria oksia ja lehtiä. Khatin muita nimiä ovat mm. qat, q'at, kat, kath, gat, chat, tschat (Etiopiassa), miraa (Keniaassa) ja murungu. Kuivatuista khatin lehdistä käytetään usein nimitystä Abyssinialainen tee tai Arabialainen tee. *Catha edulis* Forsk kasvaa pääasiassa korkealla maaperällä, Itäisessä Afrikassa ja Arabian niemimaalla.

Moniin Afrikan sarven ja Lähi-idän maiden uskonnollisiin ja parantaviin rituaaleihin on kuulunut osaltaan khat-kasvin käyttäminen. Kun khatin käyttö on levinnyt maahanmuuttajien mukana muihin maihin, on perinteisten rituaalien merkitys vähentynyt ja khatista on tullut vain yksi päihde muiden joukossa. Muun muassa sen takia, että khatin käyttö on arkipäiväistynyt ja sen pääasiallinen käyttötarkoitus on muuttunut puhtaasti viihteelliseksi (josta on koettu syntyneen häiritseviä lieveilmiöitä), ovat monet Euroopan maat, kuten Suomi, päättäneet luokitella khatin huumausaineeksi huolimatta siitä, että sen kansanterveydellinen merkitys on ollut suhteellisen vähäinen.

Khat-kasvin käyttäjiä arvioidaan olevan maailmanlaajuisesti yli 20 miljoonaa. Khatin käyttäjistä merkittävä enemmistö on miehiä. Khat-kasvia käytetään pääasiassa pureskelemalla, jolloin sen vaikuttavat yhdisteet liukenevat elimistöön. Khatia voidaan myös uuttaa kuumaan veteen tai polttaa. Tavallinen pureskeltava käyttöannos on noin 50–100 g ja kokonaisannos päivässä noin 100–500 g. Vaikutukset alkavat noin tunnin kuluessa käytön aloittamisesta ja niiden on raportoitu kestävän noin 2–4 tuntia. Khat-kasvin vaikutuksiin kuuluu mm. piristyneisyys, euforia, kiihotus, vilkkaus ja sosiaalisuuden lisääntyminen. Vaikutukset ovat amfetamiinin kaltaisia mutta eivät yhtä voimakkaita. Khatin haittavaikutuksiin kuuluu mm. sydämen sykkeen nousu ja rytmihäiriöt, hyperventilaatio, ruumiinlämmön nousu, unettomuus, ruokahaluttomuus, aggressiivisuus ja ahdistuneisuus. Khatin käyttäjät kokevat ajattelevansa selkeämmin ja nopeammin sekä uskovat yleisen tietoisuuden kohentuneen, vaikka todellisuudessa aivojen keskittymis- ja arviointikyky ovat khatin vaikutuksesta häiriintyneet.

Kasvuympäristö ja ilmasto vaikuttavat khat-kasvin sisältämien yhdisteiden muodostumiseen. Esimerkiksi Jemenissä tunnetaan noin 44 erityyppisissä olosuhteissa eri puolilla maata kasvanutta khat-kasvia, joiden sisältämien yhdisteiden koostumus on hieman erilainen. Tuoreet khatin lehdet voivat sisältää noin 60 erilaista kateduliini-yhdistettä. Eri alueilla kasvaneiden kasvien maku vaihtelee, mikä riippuu pääasiassa kasvin tanniinipitoisuudesta. Yleisesti maku on karvas ja tuoksu aromaattinen. Tuoreet khatin lehdet voivat maistua myös hieman makeilta. Khat-kasvi sisältää alkaloideja, terpenoideja, flavonoideja, steroleja, glykosideja, tanniineja, aminohappoja, vitamiineja ja mineraaleja. Tärkeimmät huumaavat yhdisteet ovat katinoni, katiini ja norefedriini. Näistä yhdisteistä katinoni on psykoaktiivisuudeltaan voimakkain, noin 7–10 kertaa voimakkaampaa kuin katiini (vertailun vuoksi amfetamiini on noin 2–10 kertaa katinoniakin voimakkaampaa). Katinoni on hyvin epästabili yhdiste, joka alkaa hajota nopeasti oksien leikkaamisen jälkeen ja varsinkin kuivatettaessa. Tästä syystä khat-kasvi pyritään käyttämään mahdollisimman tuoreena, ja oksat kääretään kuljetuksen ajaksi yleensä banaaninlehtiin tuoreuden säilyttämiseksi. Pureskeltaessa khat-kasvin lehtiä katinoni liukenee tehokkaasti, ja tutkimusten mukaan pureskellut lehdet sisältävät enää noin 9 % kasvialkaloideista. Katinonista ja katiinista liukenee pureskelemalla noin 80 % ja norefedriinista jopa yli 90 %.

Khat-kasvin toksisuus on vähäistä pienillä annoksilla, mutta isommilla annoksilla oireet voivat olla merkittäviäkin. Khat-kasvin käyttäjillä on todettu tavanomaista enemmän hammasvaivoja sekä ikenien sairauksia, ja lisäksi käyttäjillä esiintyy muita enemmän ruoansulatuselimistön syöpää. Runsaan khat-kasvin käytön on raportoitu aiheuttaneen mm. maanista psykoosia, skitsofreenista psykoosia, paranoidia psykoosia, hallusinaatioita ja depressiota.

Ilmari Szilvay

Tullikemisti

link

Lähteet ►

Lähde verkko-osoite: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/huumeet-ja-muut-paihdyttavat-aineet/khat>